

DUNGENSE HISTORIËN

Onafhankelijk Tijdschrift voor de Geschiedenis van Den Dungen

15^e jaargang, oktober 2021
Dit is nummer 49.

De omslagfoto toont de linden op de Eikendonk, in 1966.

Een akte uit de Litsche straat

Dirk Dirks Werner had een huis in *die litsche straet* gekocht dat zijn 7 kinderen in 1524 van de hand deden.

Die kinderen waren Willem, Dirk, Arnt, Katarina, Agnes, Dirkske en Heilwich, waarvan de laatste twee al getrouwd waren, Heilwich zelfs voor de 2^e keer. Blad 10o van GDD vat dat samen.

GDD blad 10o

(10m)

Dirk^{6 7 12 19 20 21} **Dirks**^{1 2 3 4 5 9 10 13 14 15 17 18 22 23 24}; **Werner**^{1 2 3 4 5 6 7 9 10 11 12 13 14 15 17 18 19 20 21 22 23 24}

geboren in 1433⁸; overleden voor 1533⁷, voor 1531¹³, voor 1524⁵, voor 1517¹⁴, voor 1516⁹, voor 1472²⁴
woont Den Dungen^{8 20}

x

(2762)

Katarina^{20 24} **Willem van der Vlasvoort**^{17 22}

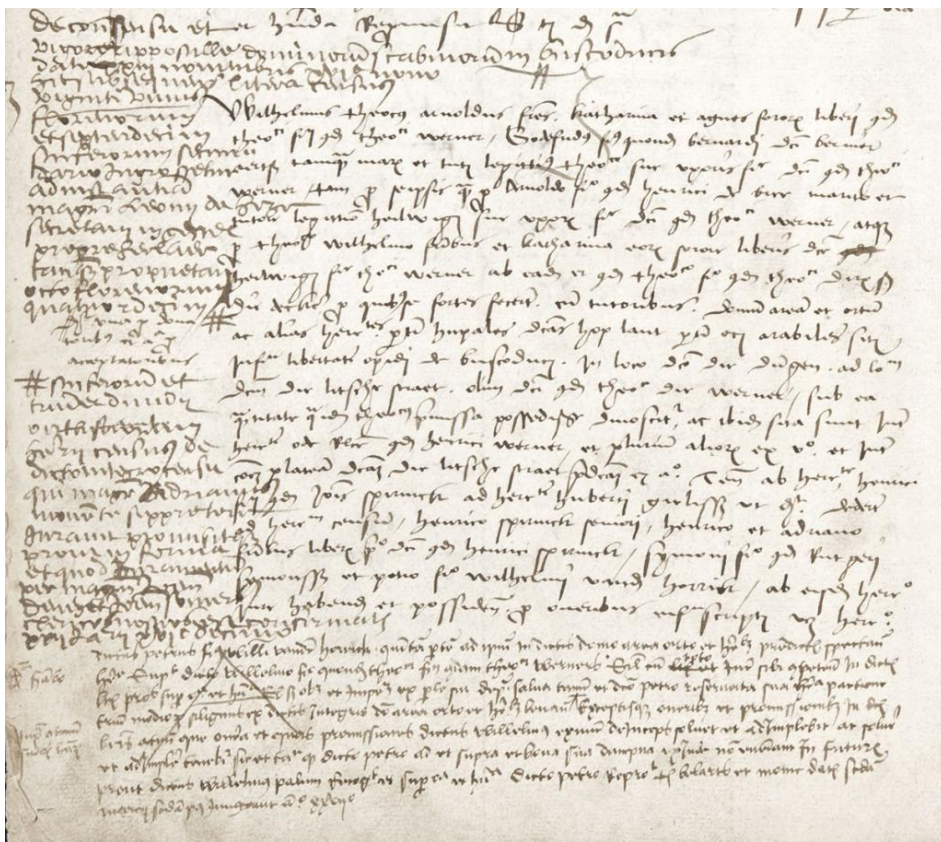
kinderen:

1. Willem^{5 6 7 10 11 13}; overleden voor 1533⁷; zie blad 527
x Mechteld⁷
xx Aleida⁷;
2. Dirk^{5 10 11 12 13} Wernaarts¹⁶
x (452) Marie Jan Heijmans¹²
de kinderen zijn Jan¹⁶ en Dirxke¹⁶
3. Arnt^{5 10 11 13 14 19}; overleden voor 1539¹⁹
x Katelijn¹⁹
4. Katarina^{5 10 21}; woont opte Dungen²¹
x Otto Gerards^{10 11 13} Vilt¹⁹, zie blad 1736
5. Agnes^{5 10 11 13 19}; overleden voor 1539¹⁹
6. Dirkske^{5 10 11 13}
x Goyart Bernaart Aarts^{5 10 11 13 19}; zie blad 739
7. Heilwich^{5 10 11 13}; overleden voor 1524⁵
x Dirk^{10 11 13 19} Dirk Dirks⁵; die Decker^{5 10 11 13 19}
(kinderen: Dirk^{5 10 11 13}, Willem^{5 10 11 13 19} en Katarina^{5 10 11 13})
xx Arnt Henrik van Bree^{5 13}

1. R 1240, fo 183v, 25-10-1470 [Dirk koopt Brabantslandstraat 5]
2. R 1253, fo 252, 31-3-1484 [Dirk verkoopt een cijns uit Brabantslandstraat 5]
3. R 1271, fo 57v, 15-3-1502 [Dirk verkoopt een cijns uit Brabantslandstraat 5]
4. R 1275, fo 54v, 18-7-1506 [Dirk verkoopt een cijns uit Brabantslandstraat 5]
5. R 1300, fo 447v, 24-9-1524 [ze geven Brabantslandstraat 5 ten cijns]
6. R 1306, fo 111, 11-4-1526 [Willem huurt een vijfde van Brabantslandstraat 5 van Peter Willem van den Horrinc voor 25 jaar]
7. R 1320, fo 133, 14-3-1533 [de kinderen van Willem verkopen Brabantslandstraat 5]
8. R 1860, fo 97, 30-6-1503
9. R 1286, fo 388, 20-6-1516 [hij verkoopt als erfgenaam van Elizabet Jan Willems (blad 516) Brabantslandstraat 35]
10. R 1390, fo 12, 2-1-1566 o.st. [cijns uit het huis Brabantslandstraat 5], en fo 12v, [idem]
11. R 1367, fo 384, 17-12-1554 [cijns uit huis Brabantslandstraat 5]
12. R 1310, fo 211, 19-8-1529 [Grinsel B 918]
13. R 1313, fo 185v (niet gepasseerd) en fo 186v, 21-3-1531 n.st. [cijns uit Brabantslandstraat 5; in de eerste akte treedt Willem wel en in de tweede niet op]
14. R 1288, fo 59, 14-1-1517 n.st. [hooikamp in SMG aan de Dommel, die van w Matheus van Haanwijk was]
15. R 1244, fo 204, 11-5-1475 [Dirk huurt van Dirk van Wetten 2 morgen land die lievegoer bij den nuwendijck]
16. R 1456, fo 284, 21-3-1611 [de kinderen van Jan Jan Heijmans droegen een cijns op aan Willem van Griensvenne in 1578]
17. R 1242, fo 64, 26-5-1473 [Dirk verkoopt Willem B.J. 1/3 in land in bucstel in Iyemde]
18. R 1251, fo 161v, 5-1-1482 [Dirk verkoopt 3 morgen land bij Porta Celi in het broeck A29-31 aan de kinderen van (Erard) Jan Elen]

- 19. St. Michielsgestel R 42, fo 14, 13-1-1539 [ze dragen Otto Gerits Vilt een cijns van 4 rijnsugd op die hen van Agnes was aanverstorven]
- 20. Illustre OLV-broederschap, Den Bosch, inv. nr. 123, fo 63v, 1496/1497 [Dirk en Katarina betalen intredegeld]
- 21. Illustre OLV-broederschap, Den Bosch, inv. nr. 125, fo 309, 1512/1513 [Katarina betaalt intredegeld]
- 22. R 1244, fo 280v, 12-1-1475 [Dirk x Katharina dragen W een pacht uit land in Iyemde op die zij verkregen had tegen Aalbert Zebensoen van Collenberch]
- 23. R 1239, fo 275v, 2-5-1470 [Dirk koopt C89+90 en verkoopt de ½]
- 24. R 1241, fo 348, 8-5-1472 [Katharina (hun testament) draagt B1235-1257 op aan Zander Colneer]

De kinderen gaven het huis ten cijns, d.w.z. dat ze in plaats van een koopsom ineens een jaarlijkse rente (cijns) zouden krijgen. De kopers waren Henrik Spierings de oude, Henrik de jonge en Adriaan kinderen van wijlen Henrik Spierings, Simon Rutger Simons (hun zwager) en Peter Willems van den Horrick. Ze moesten jaarlijks de kapel van Den Dungen 7 stuivers¹ en Peter van den Horrick een pacht van 3 mud rog² en de cijnsgevers een rente van 21 rijnsgulden betalen.

Willem, Dirk en
Arnt, broers
Katharina en
Agnes, zusters

genoemde Peter
Willems van den
Horrick

Fig. 1. R 1300, fo 447v, 24-9-1524, en transport van 1/5 daarvan 2-3-1528. De in de marge geschreven akte dateert van 1610.

De jaarlijkse rente van 21 gulden voor de kinderen van Dirk Werner werd al na een paar jaar verhandeld, aanvankelijk binnen de familie, maar daarna kocht Mr. Adriaan van Heze secretaris van Gestel een deel, en insgelijks Jacob Colen; de rente werd gelost in 1616 en 1617 door Rutger Colen en Jan Henriks Spierings.

Waar in de Litse straat zou men dat huis kunnen vinden?

De enige manier in de 16^e eeuw om de plaats van een huis aan te geven was de aangrenzende percelen te benoemen. De akte geeft voor de 4 belendingen van het huis, erf, hof, *hoplant* en akkerland

- Oda weduwe Henrik Werner e.a.,
- die litsche straet,
- Henrik Jans Spierinck,
- Huibert Delissen.

Het erf van Oda achter het land van Dirk Werner was een huis dat nu bekend is als Boschpad 20, Henrik Jans Spierings had diverse percelen aan de oostkant, en Huibert Delissens huis was Brabantslandstraat 19.

Op de kaart van 1832 kan dan worden ingetekend waar de kinderen van Dirk Werner hun verkochte huis hadden.

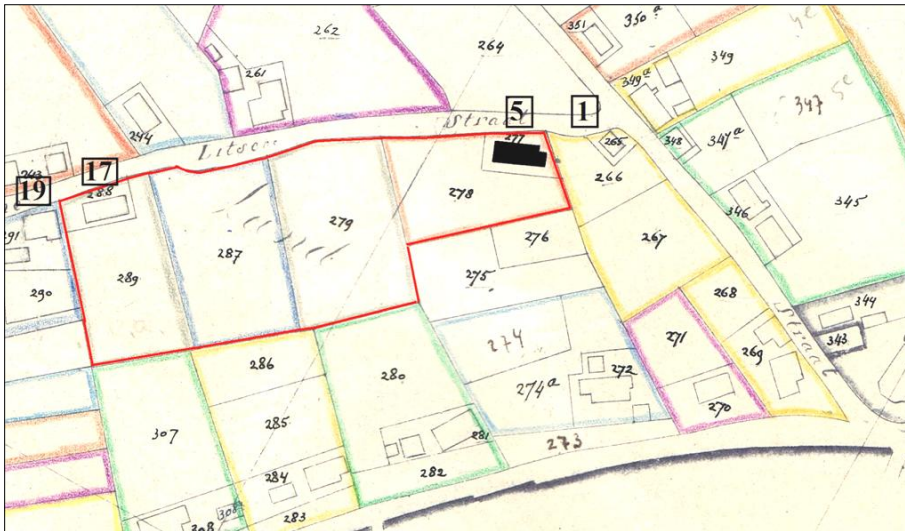

Fig. 2. Uitsnede uit de kadasterkaart van 1832, gemeente Den Dungen, sectie B, 1^e blad. Helemaal rechtsonder de kerk. De straat onderaan is de Boschpad. De huisnummers (uit 1966) staan in vierkante kadertjes.

Op bovenstaande kaartje is het huis - zoals dat in 1832 bestond - met zwart opgevuld. Blijkbaar was het toen een hoekhuis. De aangelegen percelen land zijn met rood omrand. Het gaat hier om de Litssestraat, ofwel de Kromme Litssestraat, of de Brabantslandstraat (tegenwoordig benoemd als Bramerslandstraat) vanaf huisnummer 5 tot aan nr 19. Het huis nr 17 werd gebouwd in de 17^e eeuw. Op B279 zijn nu de 20^e-eeuwse huizen nrs 7 en 9 te vinden.

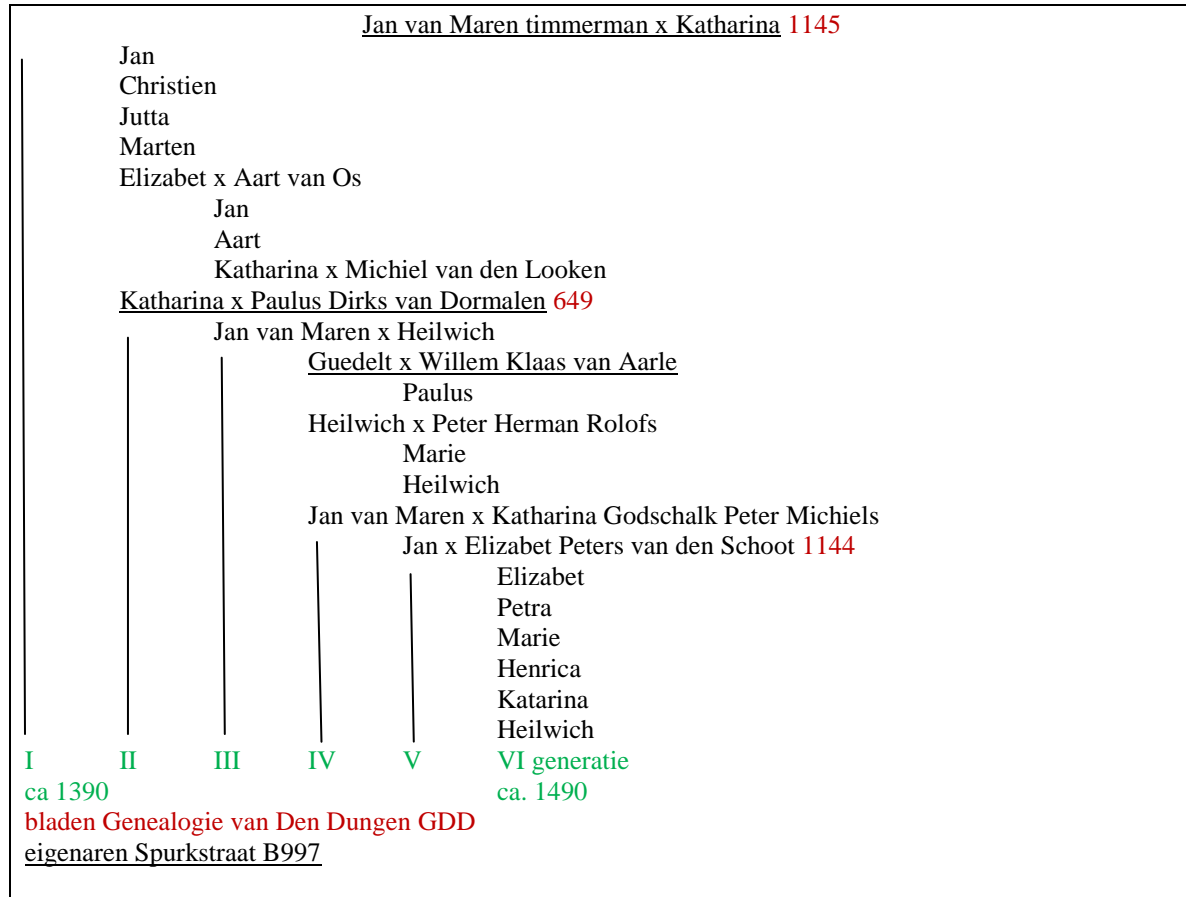
Nadat de kinderen van Henrik Spierings en Peter van den Horrick in 1524 het erf van de kinderen van Dirk Werner hadden verkregen, verdeelden ze hun koop. Het deel van Peter was het huis met *misse* en hof, in de akte aangeduid als zijn 1/5 deel, dat hij verkocht aan aan Willem Dirks Werner. Simons deel was B288+289 dat hoptand³ was. De andere Spieringsen namen B279 en B287 als hun deel.

Fig.3. Brabantslandstraat 5 in 1968, een herbouw uit 1894.

Van Maren in de Spurkstraat

Tegen het einde van de 14^e eeuw gaven Katarina weduwe van Jan van Maren en haar kinderen de helft van een hofstad en een boomgaard ten pacht om 2½ mud rog en ten cijns om 4 gouden *oude scilde* jaarlijks aan Paulus van Dormalen en zijn vrouw Katarina Jans van Maren. Die cijns en pacht zijn in akten van transport te volgen tot aan 1498.⁴ Uit de genoemde personen in die akten is een genealogie op te stellen zoals in schema 1.

Schema 1. Genealogie van de bezitters van de pacht +cijns en van het huis B997 op de Sporkt.

De pacht en cijns gingen ook uit 2 bunder *in noten hoeve* naast erf van Willem Scampart, die bekend is als eigenaar van Spurkstraat B1042 c.a. in het midden van de 14^e eeuw.

In een akte uit 1433 blijkt op die halve hofstad een huis te staan, van Jan zoon van wijlen Paulus van Dormalen. In een van de transporten⁴ wordt vermeld dat de cijns en pacht betaald werden door Herman Paassens en Gerard Klaas Lucassen, die sinds 1490 eigenaren waren van het huis en erf, dat eertijds van Willem van Aarle was geweest.

Latere akten maken het mogelijk dit huis te identificeren als B997 aan het einde van de Spurkstraat (zie figuur 4).

Naast dit huis en erf lag een akker van 5 lopensaten van Gerard van Beest, die in de belending genoemd wordt tussen 1505 en 1527.⁵

Twee keer vermeldt een akte dat het perceel lag naast *die beke of die loopgrave*, waarmee de kwalbeek werd bedoeld.

De andere helft van de hofstad zou B997a kunnen zijn. Inderdaad zijn daar ook Van Marens eigenaar. Zie schema 2. Een alternatief is dat zowel B997 als B997a voor de helft werden overgedragen terwijl Paulus als erfgenaam al eigenaar was van de andere helft.

Paulus Dirks van Dornalen x Katharina Jans van Maren
 Benigna x Jan Henrik Jans van den Heuvel
 Pauwels
 Jan
 Dirk
 Jan van Dormalen of Van Maren
 Jan x Katharina Godschalk Peter Michiels
 Jan de jonge

Schema 2. Eigenaren tussen 1400 en 1492 van B997a in de Spurkstraat.

Paulus ging nog een andere rente aan van 4 oude schilden voor geld dat hij leende van Dirk van Engelant (overleden voor 1403) en Roelof Arnts Vrient (overleden voor 1397).⁶

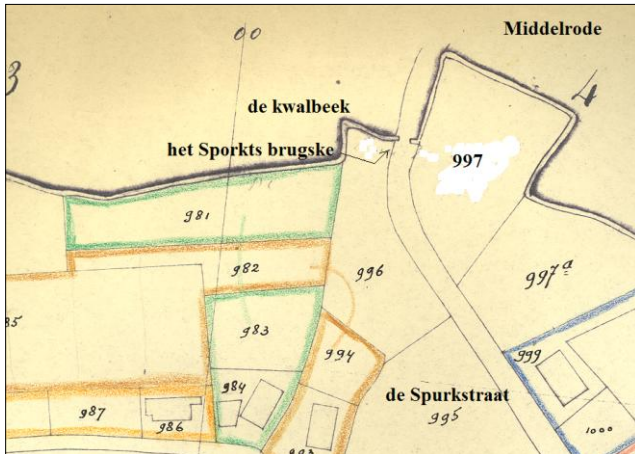

Fig. 4. Het laatste stuk Spurkstraat in het kadaster van 1832.

Paulus kocht in 1426 een huis (later De Linde op het Maaskantje) tegenover de molen⁷ terwijl zijn zoon Jan in de Spurkstraat bleef (zoals uit schema 1 is af te leiden), waarna diens kleinzoon Jan in 1493 een ander huis op het Maaskantje kocht, nl. *paters hujs* op B751 (huidige adres Maaskantje 29-35). Zoals in schema 1 staat is deze lijn met de achternaam Van Maren opgehouden bij deze Jan Jans (GDD1144) omdat er dochters en geen zonen waren; zijn genen leefden voort onder andere achternamen.

Boldewijn Vilt op den IJvelaar (1)

Met voldoende akten als bewijs kan het huis op A274 op den IJvelaar als woning van Boldewijn of Boudewijn Henriks Vilt worden aangemerkt. Dit geldt voor de periode 1496-1519.⁸ In 1511 lag dit erf naast *de gemeijnen wagenweech* en naast erven van Henrik Gijsberts (A276-8), Otta weduwe Gerard van Zeelst (A271+2) en Henrik Roelofs (A280). Op de foto fig. 4 is dat resp. achter, links en rechts van het weiland.

Fig. 4. In 2010 zag het perceel A274 van Boldewijns huis er zo uit. Op de achtergrond staat een latere bouw en geheel op de voorgrond rechts de geasfalteerde wagenweech.

Boldewijn stelde dit goed als borg voor zijn belofte om Henrik Willems Vleemincks, bakker in Hintham, *scadeloes te houden van allen commmer ende calangie*.⁹

De aanleiding voor Boldewijns belofte (*gelofte* in zijn tijd) was dat hij Henrik een huis had verkocht, hetgeen Henrik

zou afbreken en in Hintham weer opbouwen. Het ging natuurlijk om een houtskelet-huis dat gemakkelijk uit elkaar gehaald kon worden en weer samengevoegd.
 In de akte kan over dit afgebroken huis gelezen worden *d welck die voerschreven Boldewijn staende hadde op (...) den yevelaer*, zonder nadere plaatsaanduiding.
 Nu had Boudewijn op *den yevelaer* inderdaad nog een huis gehad, nl. tegenover A274, op A301+302. In 1483 verkocht hij nog een cijns¹⁰ uit dit tweede huis, maar daarna heeft geen enkele akte het nog over een huis op deze plaats.
 Als het aan Henrik Vleemincks verkochte en afgebroken huis op A301+2 gestaan zou hebben, dan is de verkoop ervan niet opgetekend in het Bosch' protocol, hetgeen opvallend is (praktisch alle verkopen in Den Dungen staan erin). Verondersteld wordt dat het een ondershandse verkoop geweest is.

Boldewijn Vilt op den IJvelaar (2)

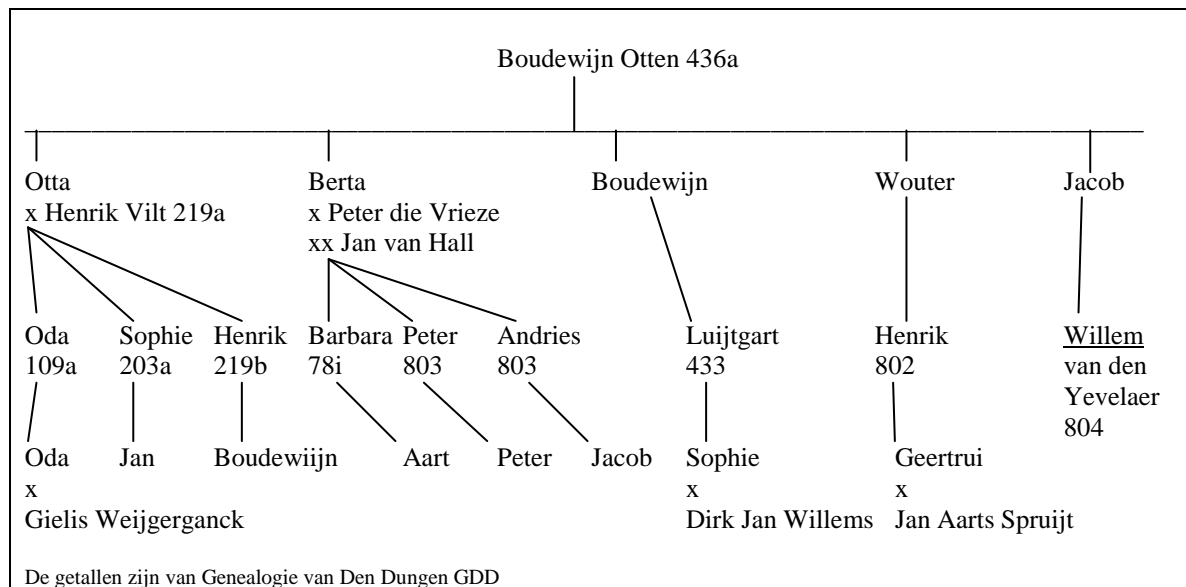
Boudewijn was in 1507 betrokken bij de verkoop van een kamp land in de hasselt in Berlicum, die van Willem van den Yevelaer was geweest. Willems erfgenamen verkochten de kamp aan Jan Thomas Peters Leijten.¹¹

Die erfgenamen waren (z=zoon van; dr=dochter van; w=wijlen):

Gielis z w Gerard Weijgeranck man van Oda dr w Wouter Jans van den Berzelaer,
 Jan z w Gijsbert van der Vlasvoert,
 Boudewijn Vilt z w Henrik,
 Arnt z w Arnt Jans,
 Peter z w Peter die Vrieze,
 Jacob z w Andries van Hall,
 Dirk z w Jan Willems man van Sophie dr w Christiaan Vogels,
 Jan z w Arnt Spruijt man van Geertrui dr w Henrik van den Yevelaer,
 Gerard z w Gerard van den Yevelaer,
 Jan z w Goijart Gerits.

Met uitzondering van de laatste twee (Jan Goijart Gerits en Gerard Gerards van den Yevelaer) kunnen ze als verwant van Willem in een schema worden gezet (schema 3). Ongeveer de helft van hen woonde in Den Dungen.

Het blijkt om achterneven en -nichten van Willem te gaan.

Schema 3. De erfgenamen van Willem van den Yevelaer verkopen land in Berlicum in die hasselt.

Een bijzondere kwitantie

Also t anderen tijden een ongeluck geboert is geweest bij overvaren van wagen ende perden Jans Rutgers soen van Griensvenne in ende op Aleijten Jans dochter van der Aa alsdoen ter tijt alnoch jonck ende onmundich wesende, also dat der selver Aleijten hare been tot versceijden plaetsen gebroken ende on twee gevaren was, so die selve Aleijdt nu ter tijt onmundich wesende bekende ende seegde So is op huijden gestaen voer scepenen hier na bescreven die voerscreven Aleijdt ende Heijlwich die wedue Jans van der Aa haer moeder ende hebben opelijcken bekent der voerscreven Aleijten volcomelijcken van den voerscreven Jannen Rutgers van Griensvenne voldaan te wesen.¹²

Bij een ongeluk was Aleit van der Aa onder de wagen van Jan van Griensven gekomen waarbij ze een meervoudige breuk opliep in haar ene been. Er staat duidelijk dat haar been *on twee* (= aan twee) was gevaren, dus niet haar benen *on twee waren* gevaren. Ze was toen nog een kind. De kwitantie werd Jan Rutgers gegeven voor zijn financiële compensatie van de schade.

De kwitantie vermeldt niet waar het ongeluk gebeurd was, noch wanneer. Het zou kunnen dat het tijdstip ervan in 1506 of 1507 was, maar er kan ook een reden zijn geweest om later die kwitantie af te geven. Naar de plaats kan men slechts raden.

Wie waren Jan Rutgers en Aleit?

Jan Rutgers van Griensvenne was zonder twijfel afkomstig uit Den Dungen waar hij eigenaar was van Spekstraat 11 en Woud 1 en waar hij in een van beide huizen gewoond zal hebben (GDD10).

Een Aleit Jans van der Aa kan gevonden worden als moeder van Henrik en Dirk onmondige kinderen van Henrik van Arle in 1517.¹³ Er is echter geen aanwijzing dat het inderdaad deze Aleit was die het ongeluk overkwam.

Fig. 5. R 1276, fo 210v, 3-9-1507. Kwitantie van Aleit Jans van der Aa voor Jan Rutgers van Griensven.

¹ Het is niet bekend wanneer deze cijns werd aangegaan.

² De pacht van 3 mud rog werd in R 1232, fo 385, 20-4-1463 verkocht aan Wouter Jan Eelen, met wiens dochter Jutta de latere pachteigenaar Peter Willems van den Horrick trouwde (GDD 250b).

³ Volgens R 1850, fo 31, 11-2-1538.

-
- ⁴ R 1179, blz 319, 1391: Jan die Becker man van Jutta Jans van Maren draagt die cijns+pacht op aan Aart van Os; R 1179, blz 350, sexta post agathe 1391: Elizabet, Jutta en Christine dragen cijns+pacht op aan Paulus; Paulus Dirks van Dormalen man van Katharina Jans van Maren draagt goed van wijlen Jan op aan Aart van Os; R 1191, fo 86, 25-2-1419: Aart van Os weduwnaar van Elizabet belooft zijn schoonzoon Michiel een cijns uit die cijns+pacht; R 1191, fo 467, 12-3-1420: Aart van Os draagt die cijns+pacht op aan zijn kinderen: dezen aan Henrik van der Doert alias Kemerlinc; R 1261, fo 222, 5-4-1492: Bertha Henriks van der Doert draagt cijns+pacht op aan Jan Jans van Maren; R 1266, fo 308v, 26-2-1498: Katharina weduwe van Jan van Maren draagt cijns+pacht op aan hun zoon Jan; deze draagt op aan de kinderen.
- ⁵ De kinderen van Gerard van Beest en Aleit van der Heijden verkochten deze akker in R 1316, fo 345, 14-5-1532.
- ⁶ R 1217, fo 334, 6-6-1447. Henrik Arnts Pels erfde die cijns van zijn grootvader Henrik Steijmpel (overleden voor 1423) die hem had gekocht van de erfgenamen van Dirk van Engelant en Roelof Arnts Vrient.
- ⁷ De koop staat in 1426, R 1196, fo 162, 9-10-1426.
- ⁸ R 1265, fo 143v, 19-2-1496 Boudewijn koopt het huis; R 1292, fo 239, 9-9-1519 de kinderen van Boudewijn beloven een cijns; R 1532, fo 57, 6-10-1620 de kinderen van Heilwich Adriaan Boudewijns Vilt verdelen o.a. een groot woonhuis, esthuis, *schopken, hoven en boomgaard lancxt der stege*.
- ⁹ R 1280, fo 112, 3-4-1511 quinta post letare (borgtocht).
- ¹⁰ R 1253, fo 163v, 17-10-1483. Boudewijn zoon van wijlen Henrik Vilt verkoopt Dirk Henriks Colen alias die Dorre een cijns van 6 pond uit huis, erf, hof en aangelegen land, 1 *sesterzaad, op den yevelaer*, gelegen tussen Hubert van den Spijker Woutersz, erfgenamen Klaas Vrancken, de straat en Henrik Gijsbert Engberts.
- ¹¹ R 1276, fo 170v, 7-5-1507.
- ¹² R 1276, fo 210v, 3-9-1507.
- ¹³ R 1287, fo 230, 30-7-1517 [ze verkopen land in Berlicum op *scoetacker* met een huis]